

Dialoog 3: Onderzoek in woonservicegebieden (begeleidende tekst presentatie)

1. Algemene introductie (veldacademie, Oud Charlois, inleiding GPS)
2. Casus Wilma; woonvormen -> dialoog A
3. Casus Raoul; openbare ruimte -> dialoog B
4. Toelichting onderzoeksmethodiek
5. Presentatie onderzoeksvragen -> dialoog C

1. algemene introductie

Op de Veldacademie in de Oud Charlois hebben we pas onderzocht hoe de wijk tot woonservicegebied getransformeerd zou kunnen worden. In samenwerking met Sikko Bakker, projectleider woonservicegebieden, zijn diverse scenario's ontwikkeld. Uitgangspunt hierbij vormde een uitgebreid mobiliteitsonderzoek waarbij we mensen met behulp van GPS-zenders gevolgd hebben. De resultaten van de scenario's zijn verwerkt in een tweetal casussen die speciaal voor deze conferentie zijn ontwikkeld. Wij volgen straks Wilma Janssen rondom het thema woonvormen en vervolgens verkennen wij het thema openbare ruimte aan de hand van de casus Raoul. In beide gevallen vragen wij u als experts te participeren in het benoemen van aanvullende onderzoeksvragen tijdens de Casusdialoog. Per casus is hier ongeveer 10 minuten voor gereserveerd. (....)

Na afloop van de casusdialogen volgt een korte toelichting van het GPS onderzoek en andere aspecten van de toegepaste onderzoeksmethodiek. Vervolgens presenteren Frank van der Hoeven en Fokke Wind een viertal onderzoeksgebieden voor de toekomst. In de daarop volgende einddialoog willen we de resultaten uit de twee eerdere dialoogrondes gebruiken om de onderzoeksvragen aan te scherpen. Dit om de aansluiting onderzoek en praktijk stevig te verankeren en de toepasbaarheid van het onderzoek ten behoeve van realisatie en uitvoering te vergroten. Ook hopen op basis van deze dialoog nieuwe coalities voor toekomstig onderzoek te verkennen.

We volgen nu Wilma. We bevinden ons in Woonservicegebied Oud-Charlois. Het is vandaag 15 oktober in het jaar 2015. De GPS track, het beweegpatroon, van Wilma tussen 9 uur s' ochtends en 15 uur s'middags ziet er als volgt uit:

Gedurende de route doet zij een aantal locaties aan, de gele bolletjes, die verderop in de casus nader worden toegelicht.

2. Casus Wilma; Introductie woonvormen

2015 Wilma Janssen is 70jaar, weduwe en heeft de Nederlandse nationaliteit. Ze woont sinds 1985 in Oud Charlois. Haar man Paul is in 2010 tijdens de fitness gestorven. Ze waren toen 40 jaar getrouwd.

Wilma is ondanks haar slechte heup nog vitaal. Ze besloot na de dood van Paul vrijwilligerswerk te gaan doen om onder de mensen te zijn. Voor de stichting Wijk voor Wijk bezoekt ze met haar GPS gestuurde Elektro Traveler mensen die niet meer mobiel zijn.

Ze woont graag in Oud Charlois want alles is om de hoek en er wonen veel jonge gezinnen. Haar eigen kinderen wonen buiten stad. De kleinkinderen komen in de vakanties op bezoek.

Ze vinden het fijn bij oma in Woontuinencomplex Waelestein. Het complex bestaat uit gerenoveerde rijtjeswoningen, sommige voor gezinnen en sommige voor alleenstaanden. De woningen zijn in 2011 door grote kassen met elkaar verbonden. Iedereen heeft een tuintje in de kas en je ontmoet er altijd mensen. Wilma is trouwens gek op tuinieren en brengt vaak verse groenten mee op haar bezoeken.

Dankzij de kassen hebben ze trouwens ook een hele lage energierekening. De kassen vormen een soort klimaatbuffer tussen binnen- en buitenklimaat. Bovendien zitten er doorzichtige zonnecellen in het glas verwerkt. Wilma's Elektro Traveler wordt door de kas opgeladen.

Woensdags instrueert Wilma de Elektro Traveler eerst naar Agnes te rijden. Agnes heeft een burnout. Ze wil graag thuis met mensen praten. Ze woont in het Karel de Stoute Plaza, een levensloopbestendige wijk in Oud Charlois. De wijk is een van de eerste voorbeelden van de leefstijlgeoriënteerde benadering, een revolutie in de stadsontwikkeling. Niet gezinsgrootte, leeftijd of zorgbehoefte is als uitgangspunt genomen om de wijk te ontwikkelen maar het geheel aan aspecten dat tezamen een leefstijl vormt. Die aspecten voor verschillende personen zijn in dit schema zichtbaar. Het profiel van Agnes ziet er zo uit. Communicatief + afhankelijk.

Oud en jong, vitaal en zorgbehoevend wonen dwars door elkaar in Karel de Stoute Plaza. Bovendien staan er ook oude en nieuwe gebouwen door elkaar heen, en wonen er nog heel wat mensen van voor de transformatie. Agnes voelt zich hier thuis. Veel meer dan in haar oude buurt in Kralingen.

Wilma heeft eigenlijk nauwelijks iets gezegd maar toch heeft ze het gevoel geholpen te helpen. Dat is een fijn gevoel. Na een uurtje stuurt Wilma de Elektro Traveler naar haar haptonoom, die fantastische dokter hebben ze dankzij al die jonge mensen in de wijk. Vervolgens zet ze koers naar Dirk Somers.

Dirk heeft de ouderwetse wooncarrière voor een senior doorgemaakt. Hij heeft daardoor in nogal wat verschillende wijken in de stad gewoond. Nu woont hij een heel eind weg, in Rust&Welbevinden, een bejaardentehuis van vroeger, weg van alles en iedereen. Wilma zou er nooit willen wonen. Elke keer als ze op bezoek komt heeft ze het gevoel dat je er vooral snel doodgaat. Dirk is eenzaam, met de senioren op de afdeling heeft ie nauwelijks contact. Een gemeenschappelijk geheugen hebben ze niet, daarvoor verschillen ze te veel. Wilma hoopt dat Dirk dankzij zijn Alzheimer niet al te veel meekrijgt.

Rondom het thema openbare ruimte volgen we nu Raoul. Het is nog steeds 15 oktober in het jaar 2015. De GPS track van Raoul tussen 8 uur s' ochtends en 17 uur s' middags ziet er als volgt uit:

Gedurende de route doet hij een aantal locaties aan, de gele bolletjes, die gedurende de casus worden toegelicht.

3. Casus Raoul; Introductie openbare ruimte

2015 Raoul is 56 jaar, getrouwd met Suna, en bijna 40 jaar lang als timmerman op de bouw werkzaam geweest, totdat ie vanwege z'n rug werd afgekeurd. Hij is van Ghaneze afkomst. In Ghana heeft hij nooit gewoond maar ze zeggen dat dat zijn thuis is. In Oud Charlois is hij ooit terechtgekomen omdat je er goedkope woningen hebt. Raoul is gebleven en dat voelt goed zo.

Raoul woont in een appartement aan de Wolphaertsbocht. Rondom het als amfitheater vormgeven binnenhof zijn onder andere winkels, een buurtcentrum, een school en zorgvoorzieningen geplaatst. Er is altijd voldoende zitplek en er is altijd van alles te zien. Bij slecht weer kan je ook in het paviljoentje gaan zitten. Dat is gewoon een soort groot afdak waar je niks hoeft te bestellen.

Dochter Rania, kleindochter Julie en kleinzoon Jimmy wonen 3 huizen verderop. Raoul haalt de kinderen elke dag van school en gaat met ze naar de speeltuin of bij slecht weer naar de bibliotheek of het buurtcentrum. Het mooie van Oud Charlois is dat alles dicht bij elkaar is en goed afgestemd op kinderen en ouderen. Er staan bijvoorbeeld overal bankjes op de stoep. Op een of andere manier kom je continue mensen tegen. Ze zeggen dat dit vroeger zo bedacht is. Er schijnt een groepje slimmeriken te zijn geweest die sociale netwerken gingen ontwerpen. Ze hebben erover nagedacht hoe mensen elkaar kunnen ontmoeten en hoe je de voorzieningen en openbare ruimte daarop aan kunt passen.

Vandaag gaat Raoul met zijn kleinkinderen naar Generatiespeelplaats Gouwplein. Ze lopen via de Takstraat. Dat is zeker niet de kortste weg, maar wel de veiligste en leukste. Er zijn

brede trottoirs, bankjes en weinig auto's. Bovendien is er van alles en je komt er altijd mensen tegen. Raoul showt graag zijn kleinkinderen.

Aan het eind van de Takstraat steken ze over naar de Generatiespeelplaats. Eigenlijk is het hier zo veilig dat Julie en Jimmy dit alleen zouden kunnen maar opa wil toch graag dat ze even wachten. Generatiespeelplaats is wel een vreemd woord. Toen het in 2010 bedacht werd was het een van de eerste in zijn soort maar nu heb je ze overal. Tijd voor een gewone naam. De speelplaats biedt voor ieder wat wils; naast speeltoestellen voor kinderen zijn er schaakborden, een jeu de boules baan, veel bankjes, je kan er lekker in de schaduw zitten maar ook in de zon. Er is ook een uitleen. Hoef je die zware jeu de boules ballen tenminste niet zelf mee te sjouwen.

Soms gaan ze op de fiets en dan doen ze nog een rondje om het Zuiderpark. Dat is goed voor de kinderen en zelfs met een slechte rug is het te doen. Als Raoul te moe wordt schakelt hij de hulpmotor in. Tegenwoordig gaan ze terug via de vernieuwde Boergoensevliet. Dat is een soort lijnvormig woonpark, wat het Zuiderpark met het Karel de Stouteplein met elkaar verbind. Er ligt een prachtig fietspad langs het water en er zijn ook overal zitplekjes. Je komt er altijd mensen tegen. Vaak ook bij de tramhalte midden in het park. De meesten gaan niet eens met de tram maar zitten er gewoon kletsen.

4. Toelichting onderzoeksmethodiek

Het onderzoek in Oud Charlois kenmerkt zich, naast de toepassing van GPS-tracking, door diverse andere aspecten, welke gezamenlijk de onderzoeksmethodiek vormen. Allereerst is er vanuit een fysieke ruimte **in** het gebied gewerkt, de Veldacademie. Affiniteit met en kennis van de onderzoeker met de daadwerkelijke problematiek in het gebied wordt hierdoor vergroot. De onderzoeker is zichtbaar in de wijk aanwezig en is ook benaderbaar. Studenten gaan de straat op om op actuele vragen in de antwoord te krijgen. Bewoners en organisaties uit de wijk vertellen over het dagelijks leven in ons pand aan de Grondherendijk. Plannen worden ook aan de wijk gepresenteerd, wat een continue feedback van de potentiële eindgebruiker oplevert. Alle onderzoeksresultaten en gespreksverslagen zijn voor iedereen toegankelijk via de website.

Om alle relevante data voor wijkontwikkeling inzichtelijk te krijgen werken we met een analysemodel op basis van leefvelden. Data worden behalve op leefveld ook geordend op geografische locatie. We anticiperen hiermee op inpassing in het GIS database. Op de kenniswand in ons pand wordt onderzocht wat de verbindingen zijn tussen de verschillende leefvelden. Zo wordt ten minste een echte integrale aanpak benaderd.

We werken met studenten van diverse nationaliteiten. De interpretatie van wonen en zorg vanuit het de eigen culturele achtergrond levert een bijzondere bijdrage aan het onderzoek. Met name als het gaat om de belangrijke vraag hoe om te gaan met de enorme culturele

diversiteit in de stadswijken. Vanuit dit perspectief worden ook aannames ontwikkeld voor diverse leefstijlen en bijbehorende beweegpatronen. Deze aannames toetsen we vervolgens met behulp van reële beweegpatronen verkregen met behulp van GPS-Onderzoek.

Het GPS onderzoek in Oud Charlois is uitgevoerd met een beperkte groep mensen uit een verzorgingstehuis. De personen die gevolgd werden kregen bij verlaten van hun woning een individuele instructie hoe om te gaan met de GPS zender. Ook hebben we met iedereen een korte vragenlijst doorgenomen. De gegevens zijn vervolgens uitgelezen en gevisualiseerd in een kaart van de wijk met alle tracks. Hierbij kunnen diverse thema's uitgelicht worden, zoals bijvoorbeeld verplaatswijze, trajectduur en intensiteitspatroon.

Ook hebben we de GPS-tracks geïmporteerd in het Gemeentelijk GIS web. Dit is een geografische georiënteerde database waarin meer dan 600 informatielagen verwerkt zijn. Op deze manier kunnen bijvoorbeeld de correlatie bekijken tussen bewegingspatronen en aanwezige voorzieningen, de buurtsignaleringsindex enz. Zo kunnen we inzicht krijgen in vragen als Wat is de optimale positionering van nieuwe voorzieningen in de wijk? Is er daadwerkelijk een correlatie tussen kinderspeelplaatsen en beweegpatronen van senioren, en, zo ja, hoe kunnen we deze kennis toepassen om het woonservicegebied van de toekomst te optimaliseren?

Wij gaan ervan uit op korte termijn deze onderzoeksmethodiek op grotere schaal in te zetten om zo een actieve bijdrage aan de totstandkoming van woonservicegebieden te kunnen leveren.

Op het scherm ziet u een filmpje van grootschalig GPS onderzoek in Norwich, Engeland, uitgevoerd door de TU Delft.

Presentatie onderzoeksvragen

-1- Stad

wat is de reikwijdte en de aard van de verplaatsingspatronen van ouderen en mensen met een beperking. Hoe zijn de functies die in dat patroon thuis horen te organiseren, opdat een afnemende mobiliteit makkelijk opgevangen kan worden.

-2- Om het huis, de buurt

wat zijn basisvereisten voor de inrichting en het beheer van de directe woonomgeving, zodanig dat ouderen zich thuis (blijven) voelen in hun eigen woonomgeving.

-3- Thuis

welke kwaliteiten moet woningbouw hebben (individueel of clustering), zodat mensen er met beperkingen, ouderdomsverschijnselen blijven wonen (uitrusting/steilheid/afmetingen trap, badkamer, keuken, slaapkamer).

-4- Huur, energie en zorg

wanneer woning, verwarming en verzorging niet langer in één gebouw verenigd worden, hoe voorziet een oudere in woonkosten, energie en verzorging?